

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

**SAN'AT, TIL VA MADANIYAT
MASALALARINI ILMIY
O'RGANISHDA FAN VA
INNOVASIYALAR UYG'UNLIGI**

MAVZUSIDAGI ILMIY AMALIY ANJUMAN

Materiallar to'plami

4-may

Buxoro – 2023

San'at, til va madaniyat masalalarini ilmiy o'rganishda fan va innovatsiyalar uyg'unligi mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjumani maqola va tezislar to'plami.

MAS'UL MUHARRIR:

J.T. Yarashev - Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

TAQRIZCHILAR:

D.Yu. Ruziyev – p.f.n., prof.
N.Dj. Yadgarov – p.f.d. (DSc) prof.

TO'PLOVCHI VA NASHRGA TAYYORLOVCHILAR:

D.I. Mamurova- P.f.f.d. (PhD), dotsent	Sh.I. Ibadullayeva- katta o'qituvchi
M.M. Badiyev- t.f.n., dotsent	Sh.U. Sobirova- o'qituvchi
A.R. Shukurov- dotsent	N.I. Ibatova- o'qituvchi
R.N. Raximov- v.v.b. dotsent	Sh.I. Shamsiyev- o'qituvchi
S.N. Gulov- katta o'qituvch	Z.M. Alayeva- o'qituvchi

Respublika ilmiy va ilmiy-texnikaviy amaliy anjumanning ilmiy maqola, tezislar to'plamida san'at, til, madaniyat, musiqa ta'limi hamda tasviriy san'at va ularni o'qitishda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar qamrab olingan. San'at, til va madaniyat sohalarida xalqaro tajriba va innovatsion yondashuvlar, ularni o'rganishda fan va innovatsiyalar uyg'unligi hamda mamlakatimizda mazkur sohalarda olib borilayotgan ilmiy tadqiqotlar, metodik tavsiyalar borasidagi takliflarni o'z ichiga olgan ilmiy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Mazkur to'plamga kiritilgan maqolalar va tezislarining mazmuni, statistik ma'lumotlar, bildirilgan fikr hamda mulohazalarga mualliflarning o'zlari mas'uldirlar.

hamda psixologiya muammolarini yorituvchi qo'llanmalar, muntazam chop etiladigan davriy nashrlar, to'plam va darsliklardan foydalanib turishni taqozo etiladi. Uslubiyot kursini olib borishda Psixologiya va pedagogika asoslari faniga katta e'tibor bilan yondashish talab etiladi. Chunki bu fan ta'lim va tarbiyaning barcha mutaxassisliklar uchun zarur bo'lgan eng muhim tamoyillarni asoslab beradi. Shu bois, fortepianoda chalishni o'rgatish uslubiyoti fanining alohida bir bo'limi musiqiy ta'lim va tarbiyaning uslublariga bag'ishlangan. Lekin aynan uslubiyot mashg'ulotlarida ushbu umumiy tamoyillar mazkur mutaxassislik, ya'ni fortepianoda chalishni o'rgatishga tatbiq qilgan holda aniqlanadi.

Ushbu maqolaning mohiyati shundaki, u o'quvchilarda o'qituvchilik hissini uyg'otadi. Mashg'ulotlar orqali dars berish, saboq berish kabi muallimlik ko'nikmalarini paydo qiladi va san'at maktablarida fortepianoda nota matnini o'qish malakalarini rivojlantiradi. Mustaqil faoliyat olib borishlarida o'zlarining ilk o'qituvchilik tajribalarini anglab yetishlariga va umumlashtirishlariga ko'mak beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Zahro Muhammadjonova. Forte pianoda chalishni o'rgatish uslubiyoti. T "Yangi nashr" 2006y.
2. Xasanov A.Sh. Nравственное эстетическое воспитание молодежи средствами музыки. -Т.: FAN, -1985. s. 134 b.
3. Нуруллаев Ф.Г., Композиционный и исполнительский процесс в музыке // «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021.- pp. 576-
4. Нуруллаев Ф.Г. Импровизаторское творчество в XX веке по сфере музыки// «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021.- pp. 582-587.

TA'LIMIDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH

Karimov Olimxo'ja Islomovich

*Buxoro davlat universiteti, Musiqa ijrochiligi va
madaniyat kafedrasida dotsenti,*

Qutliyeva Gulmira Durdimurotovna

*BuxDPIning Musiqa ta'limi va san'at
mutaxassisligi bo'yicha 2-bosqich magistranti*

***Annotatsiya:** Maqolda zamonaviy ta'lim tizimi o'qituvchiga turli xil innovatsion usullardan foydalanish, yangicha qarashlar xususida fikrlar yuritiladi. Unda kuylash malakalarining nazariy asoslari bilan tanishish bilan bir qatorda ta'lim jarayonida umumdidaktik va maxsus musiqa pedagogikasining asosiy tamoyillari va ularning mazmun-mohiyatini o'quvchilarga singdirish usublari ko'rsatilgan.*

***Kalit so'zlar:** Ijod, kuy, techne, sur'at, o'lchov, registr, logos, major, minor, lad.*

“**Texnologiya**” yunoncha soʻzdan kelib chiqqan boʻlib “*techne*” - mahorat, sanʼat, malaka va “*logos*” - soʻz, taʼlimot maʼnolarini anglatadi.

“**Pedagogik texnologiya**” - taʼlimni texnologiyalashtirish sohasida pedagogik hodisa va jarayonda qoʻllaniladigan tushuncha.

Hozirgi vaqtda zamonaviy taʼlim sharoitida oʻqitish usullari taʼlim maqsadlarini oʻzgartirish, kompetensiyaga asoslangan yondashuv asosida qurilgan yangi avlod davlat taʼlim standartini ishlab chiqish bilan bogʻliq murakkab davrni boshdan kechirmoqda. Oʻquv jarayonida talabaning kognitiv va ijodiy faoliyatini amalga oshirish uchun taʼlim sifatini oshirish, oʻqish vaqtidan samarali foydalanish va oʻquvchilarning reproduktiv faolligi ulushini kamaytirish imkonini beradigan zamonaviy taʼlim texnologiyalaridan foydalaniladi. Zamonaviy taʼlim texnologiyalari yoshi va taʼlim darajasidan qatʼi nazar, individuallashtirishga, oʻquv jarayonining masofali va oʻzgaruvchanligiga, talabalarning akademik harakatchanligiga qaratilgan.

Zamonaviy texnologiyalar hissiy qulay muhitda oʻquvchilarning faol koʻp bosqichli kognitiv faoliyati jarayonida fan va oʻquv bilim va koʻnikmalarini shakllantirish va rivojlantirish, oʻrganish uchun ijobiy motivatsiyani rivojlantirish imkonini beradi. Hozirgi bosqichda pedagogik texnologiya tushunchasidan pedagogik amaliyotda faol foydalanilmoqda. Biroq, uni tushunish va qoʻllashda katta tafovutlar mavjud, shuningdek, turli olimlar tomonidan berilgan koʻplab taʼriflar mavjud, masalan, B.T.Lixachev, V.P.Bespalko, I.P.Volkov pedagogik texnologiyani barcha taʼriflarning maʼnolarini oʻzida mujassam etgan mazmunli umumlashtirishdir. Turli mualliflar G.K.Selevkoning fikricha, “pedagogik texnologiya” tushunchasini uch jihat bilan ifodalash mumkin:

1) ilmiy: pedagogik texnologiyalar - pedagogika fanining maqsadlari, mazmuni va oʻqitish usullarini oʻrganuvchi va ishlab chiqadigan hamda pedagogik jarayonlarni loyihalashtiruvchi qismi;

2) protsessual va tavsifiy: jarayonning tavsifi (algoritmi), rejalashtirilgan oʻquv natijalariga erishish uchun maqsadlar, mazmun, usullar va vositalar majmuasi;

3) protsessual jihatdan samarali: texnologik (pedagogik) jarayonni amalga oshirish, barcha shaxsiy, instrumental va uslubiy pedagogik vositalarning ishlashi.

Shunday qilib, pedagogik texnologiya oʻqitishning eng oqilona usullarini oʻrganuvchi fan sifatida ham, oʻqitishda qoʻllaniladigan usullar, tamoyillar va tartibga soluvchilar tizimi sifatida ham, real oʻquv jarayoni sifatida ham faoliyat yuritadi. Albatta, har bir oʻqituvchi oʻz faniga talabalarda chuqur qiziqish uygʻotishini, ular nafaqat oʻylanmasdan maʼruza yozishni, balki aytilayotgan gaplarni tushunib yetishlarini, mantiqiy fikr yurita olishlarini, har bir dars yuk boʻlmasligini, balki har bir

darsning o'ziga yuk bo'lmasligini xohlaydi. talabalar va o'qituvchi uchun quvonch. O'qituvchi gapiradi, o'quvchi esa tinglaydi va o'rganadi, lekin tayyor ma'lumotni tinglash o'qitishning eng samarasiz usullaridan biri hisoblanadi. Bilimni mexanik ravishda boshdan boshga o'tkazib bo'lmaydi (eshitilgan - o'rganilgan). Shuning uchun o'quvchini ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirish zarur. Talaba fanga qiziqish bilan faqat o'z faoliyatida ma'lumotni o'zlashtira oladi. Binobarin, o'qituvchi informator rolini unutishi, u o'quvchining bilish faoliyatining tashkilotchisi, muvofiqlashtiruvchisi rolini o'ynashi, o'quvchi uchun darsda barcha turdagi o'quv va bilish faoliyatini tashkil qilishi kerak. Talabaning o'quv va kognitiv faoliyati o'zlashtirilishi kerak bo'lgan o'quv materialiga mos kelishi kerak. Faoliyat natijasida talaba mustaqil ravishda har qanday xulosaga kelishi, o'zi uchun bilim olishi kerak. Didaktikaning eng muhim tamoyili - bilimlarni mustaqil yaratish tamoyili bo'lib, u bilimni o'quvchi tomonidan tayyor shaklda emas, balki o'qituvchi tomonidan tashkil etilgan ma'lum bir bilish faoliyati natijasida yaratilishidan iborat. . Binobarin, har xil turdagi pedagogik texnologiyalar talabalarning bilim va ijodiy qiziqishlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Innovatsion pedagogik texnologiyalardan faol foydalangan holda tizimli ishlar o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini, o'quv faolligini oshiradi, bilimlarni chuqur va doimiy o'zlashtirishni ta'minlaydi, o'quvchilarning tafakkuri, xotirasi va nutqini rivojlantiradi, halollik, mehnatsevarlik va vijdonli munosabatni tarbiyalashga xizmat qiladi. tarbiyaviy ishlar, shuningdek, asosan talabalarning reproduktiv faoliyatini faollashtiradi. O'qitishning muhim xususiyati - bilimlardan foydalanish, ularni umumlashtirish va tizimlashtirishda samarali faoliyat uchun sharoit yaratishdir.

Ta'lim jarayonini bunday tashkil etish o'quvchilarning fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi, ularni diqqatli bo'lishga majbur qiladi, ularni tahlil qilishga, taqqoslashga, asosiy narsani ajratib ko'rsatishga o'rgatadi, ularni sinfdagi passiv tinglovchilardan faol ishtirokchiga aylantiradi. Shunday qilib, har xil turdagi texnologiyalar o'quvchilarning kognitiv va ijodiy qiziqishlarini rivojlantirishga yordam beradi. Biroq zamonaviy ta'lim va axborot texnologiyalarini joriy etish ularning an'anaviy o'qitish metodikasini to'liq o'rnini bosishini anglatmaydi, balki uning tarkibiy qismi bo'ladi.

Zero, pedagogik texnologiya - bu o'rganish nazariyasiga asoslangan va rejalashtirilgan natijalarni ta'minlovchi ta'lim faoliyatini tashkil etish usullari, uslubiy texnikasi, shakllari yig'indisidir. O'qituvchi uchun yillar davomida shakllangan darsning stereotiplarini engib o'tish juda qiyin. Talabaga yaqinlashish va xatolarni tuzatish, tayyor javobni taklif qilish istagi katta. Talabalar ham xuddi shunday muammoga duch kelishadi: ular

uchun o'qituvchini yordamchi, kognitiv faoliyat tashkilotchisi rolda ko'rish odatiy holdir.

Bugungi kunda zamonaviy darsni muvaffaqiyatli o'tkazish uchun o'z pozitsiyangizni yangicha tushunish, nima uchun va nima uchun o'zgarishlar kerakligini tushunish va birinchi navbatda o'zingizni o'zgartirishingiz kerak.

Adabiyotlar

1. Z.A.Raxmonqulova va boshqalar. Maktabgacha ta'lim muassasalari rahbar xodimlarini o'qitish bo'yicha seminar modullari. Toshkent - 2010.

2. N.N.Azizxo'jaeva "Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat" O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti. Toshkent-2006.

MAKTAB TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA O'QUVCHILARNING KOMPOZITSION FIKRLASH QOBILIYATLARINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI.

Mamurova Dilfuza Islamovna

Buxoro davlat Pedagogika instituti "Musiq va tasviriy san'at" kafedrasi dotsenti

Bobomurodova Maftuna

Buxoro davlat Pedagogika instituti magistranti

Bugungi kunda jahonning qaysi bir rivojlangan mamlakatlarini olmaylik, ta'lim sohasida, ayniqsa maktab yoshidan boshlab san'at, xususan, tasviriy san'at haqidagi bilimlarini rivojlantirishga katta ahamiyat berib kelinmoqda. Mamlakatimizda o'rta ta'limning yana o'n bir yillik bo'lishi va unda kasbga yo'naltirish maqsadida o'quv markazlarining tashkil etilishi, shuningdek akademik litsey, kasb-hunar kollejlari, oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan yoshlarning badiiy va estetik tarbiyasiga katta e'tibor berilmoqda. Insoniyat ma'naviy madaniyatining tarkibiy qismi san'atdir. U musiq, teatr, kino, badiiy adabiyot, xoreografiya, tasviriy va amaliy bezak san'ati kabi boshqa turlarini o'z ichiga oladi. San'atning har bir turi o'z oldiga qo'yilgan vazifalarni aks ettirishda har xil vositalardan foydalanadi, masalan, adabiyot - so'zdan, musiq - tovushlardan, tasviriy san'at - rang va chiziqlardan va hokazo. Shu bilan birga, har bir san'at turi o'z ichida yana xillarga va janrlarga bo'linadi. San'atni tushunish, uning kishilar hayotidagi rolini aniqlash masalasi butun madaniyat tarixi davomida keskin bahs, tortishuvlarga sabab bo'lib kelgan. Tasviriy san'at inson ongiga tezda ta'sir etib, unda ezgu hislar uyg'otadigan, kishini ruhlantirib, ma'naviy olamini

4- SHO'BA

PROFESSIONAL TA'LIM TIZIMIDA ZAMONAVIY TEXNIKA, FAN VA INNOVATSIYALAR UYG'UNLIGI

Scientific-theoretical basis of introducing creativity in the development of musical-pedagogical activity of students. <i>Kambarova M.B., Yarashev J.T.</i>	198
Musiqiy-pedagogik faoliyatni rivojlantirishda talabalarni kreativlikka tayyorlash. <i>Kambarova M.B., Yarashev J.T.</i>	200
San'at tarixini integratsiyalash asosida tasviriy san'at fani o'qitish metodikasini takomillashtirish yo'llari. <i>Rizoyeva Muslima Raxmonovna</i>	203
San'at tarixini integratsiyalash asosida tasviriy san'at darslarini tashkil etish samaradorligi. <i>Shukurov Avaz Ro'ziboyevich, Rizoyeva Muslima Raxmonovna</i>	206
Bo'lajak musiqa o'qituvchilariga o'zbek mumtoz ashulalarini o'rgatishning metodik imkoniyatlari. <i>Axrorov Jamshed Rustamovich</i>	209
Vokal musiqa pedagogikasining asosiy tamoyillari va uslublari. vokal asarlari va mashqlari ustida ishlash. <i>Nurullayev Bobirshox Gaybulloyevich</i>	212
Musiqa darslarini jismoniy tarbiya fani bilan integratsiyalasgan tarzda tashkil etish imkoniyatlari. <i>Do'stmuhammedova Gulhayo</i>	217
Ixtisoslashtirilgan musiqa va san'at maktablarida fortepianoda nota matnini o'qish malakalarini rivojlantirish. <i>To'xtayev F.O. Nurullayev F.G.</i>	219
Ta'limida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash. <i>Karimov O.I. Qutliyeva G. D.</i>	221
Maktab tasviriy san'at darslarida o'quvchilarning kompozitsion fikrlash qobiliyatlarini shakllantirish metodikasi. <i>Mamurova D.I., Bobomurodova Maftuna</i>	224
Musiqiy tovushlarining xususiyatlari va milliy cholg'ularida jo'r bo'lish metodikasi. <i>Kurbanova Malika Kulmuxammet qizi., Nurullayev Farrux Gaybullayevich</i>	227
Talabalarning "kognitiv" texnologiyasi asosida chizmachilik darslarini tashkil qilish metodikasi. <i>Mamatov Dilshod Kodirovich., Adizov Anzor</i>	230
Shaxs kamolotini rivojlantirishda musiqa tarbiyasining o'rni. <i>Alayeva Z.M., Mardonova Z.R.</i>	236
Musiqa ta'limida pedagogik texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari. <i>Alayeva Z.M., Mardonova Z.R.</i>	239
Muhandislik grafikasi fanlarini zamonaviy pedagogik texnologiyalaridan foydalanish. <i>Ko'kiyev Boburmirzo Baxodir o'g'li</i>	242
Ixtisoslashtirilgan san'at maktabi o'quvchilariga rus kompozitorlari asarlarini o'qitish usullari. <i>Nurullayeva Nigora Karimovna</i>	244
Amaliy bezak san'ati fanini o'qitishda kompyuter grafikasidan foydalanishning ahamiyati. <i>Qahhorova Dilafruz Farhodovna</i>	248
Amaliy bezak san'ati fanini o'qitishda foydalaniladigan grafik dasturlar. <i>Mamatov D.Q., Qahhorova D.F.</i>	252
Bo'lajak o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini takomillashtirishda grafik dasturlardan foydalanish. <i>Mamurova D.I., Sattorova I.G'</i>	254
O'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini takomillashtirish. <i>Sattorova I.G'</i>	258
Talabalarning fikrlash qobiliyatini rivojlantirishning ba'zi bir jihatlari haqida. <i>Badiyev Maxmud Marufovich</i>	260

**SAN'AT, TIL VA MADANIYAT
MASALALARINI ILMIY
O'RGANISHDA FAN VA
INNOVASIYALAR UYG'UNLIGI**

MAVZUSIDAGI ILMIY AMALIY ANJUMAN

Materiallar to'plami